

Українська мова
(як державна)
у навчальних закладах з навчанням російською мовою
4 клас

Відомості з мови й правопису.

70 годин (2 години на тиждень); резервний час – 2 години

I. Мовленнєва діяльність (протягом року)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p style="text-align: center;">1. Аудіативні уміння</p> <p><i>Розвиток умінь слухати-розуміти українське мовлення, помічати неправильно вимовлені звуки, слова, виправляти їх у власному мовленні та в однокласників.</i></p> <p><i>Сприймання і розуміння з одного прослуховування змісту інструкцій, завдань, текстів.</i></p> <p><i>Розпізнавання в текстах, сприйнятих на слух, образних слів, народних висловів, синонімів і антонімів та слів, ужитих у переносному значенні.</i></p> <p><i>Розпізнавання сприйнятих на слух речень, різних за метою висловлювання, інтонацією, з однорідними членами, звертанням.</i></p> <p><i>Визначення теми й основної думки у сприйнятих на слух текстах (з одного прочитання).</i></p> <p><i>Розпізнавання на слух слів – різних частин мови.</i></p> <p><i>Розрізнення закінчень у подібних лексемах російської та української</i></p>	<p>Учень (учениця):</p> <p><i>зосереджено слухає українське мовлення, помічає неправильно вимовлені слова, виправляє помилки;</i></p> <p><i>розуміє зміст завдань, текстів з одного прослуховування;</i></p> <p><i>розпізнає в текстах образні слова, й народні вислови, синоніми й антоніми, слова, вжиті у переносному значенні;</i></p> <p><i>розпізнає на слух речення, різні за метою висловлювання й за інтонацією, з однорідними членами;</i></p> <p><i>розпізнає речення із звертаннями, місце звертання в реченні;</i></p> <p><i>визначає в тексті, сприйнятому на слух, тему й основну думку;</i></p> <p><i>розпізнає у сприйнятих на слух реченнях слова, що належать до різних частин мови;</i></p> <p><i>розрізняє закінчення у подібних</i></p>

	<p>мов (на дере<u>в</u>е – на дере<u>в</u>і, над зем<u>л</u>ей – під зем<u>л</u>ею)</p>	<p>лексемах російської та української мов</p>
	<p>2. Говоріння (6 годин)</p>	<p>Учень (учениця):</p>
	<p><i>Розвиток умінь відтворювати та будувати діалог на основі сприйнятого на слух чи прочитаного тексту, а також створеної в класі реальної чи уявної ситуації мовлення (5-6 реплік на кожного);</i></p> <p><i>Мовленнєвий етикет та прийняті в українців словесні формули на вираження радості, здивування, побажання, ствердження чогось чи заперечення, сумніву, припущення, одержання дозволу тощо.</i></p> <p><i>Вживання мовленнєвих формул¹, щоб передати своє ставлення до почутого чи висловленого в процесі діалогу.</i></p> <p><i>Найуживаніші народні вислови.</i></p> <p><i>Українська термінологічна лексика.</i></p> <p><i>Уживання та виправлення неправильно вимовлених чи вжитих слів у процесі власного мовлення та мовлення своїх однокласників;</i></p>	<p>уміє відтворити діалог; будує діалог за змістом тексту і за уявною чи створеною в класі ситуацією;</p> <p>знає правила українського мовленнєвого етикету й етикетну лексику;</p> <p>використовує мовленнєві формули, будуючи діалоги за створеними ситуаціями щоб: висловити своє ставлення до почутого; уточнити почуте, висловити припущення, здивування, недовіру; висловити підтвердження, згоду/незгоду, заперечення, задоволення/незадоволення і т. д.;</p> <p>використовує в процесі мовлення найуживаніші народні вислови;</p> <p>використовує терміни під час відповіді на запитання з мови;</p> <p>самостійно виправляє допущені в процесі мовлення власні помилки та помилки однокласників;</p>

¹ Список мовленнєвих формул у зв'язку із ситуаціями спілкування поданий у Додатку 1.

	<p><i>переказування тексту чи епізоду з тексту за завданням учителя;</i></p> <p><i>розповідь за малюнком, опорними словами, малюнком і колективно складеним планом, даним початком тощо</i></p>	<p><i>переказує текст дослівно, чи вибірково;</i></p> <p><i>складає усно тексти за завданням учителя</i></p>
	<p>3. Читання</p>	
	<p style="text-align: center;">Розвиток умінь:</p> <p><i>читати вголос тексти різних жанрів;</i></p> <p><i>читати мовчки й орієнтуватися в навчальних текстах: назві параграфів, завданнях, текстах вправ, зразках, примітках, поясненнях, довідничках, словничках;</i></p> <p><i>читати вибірково і групувати слова за лексичними, граматичними чи орфографічними ознаками, знаходити зайві слова в логічному ряду;</i></p> <p><i>читати вголос, правильно інтонувати речення, зокрема з однорідними членами;</i></p> <p><i>читати речення тексту, додаючи чи змінюючи закінчення, вставляючи або замінюючи слова відповідно до поставлених завдань з мови</i></p>	<p style="text-align: center;">Учень (учениця):</p> <p><i>читає вголос і розуміє прочитане;</i></p> <p><i>читає мовчки, знаходить потрібне завдання чи вправу в підручнику, словничок, примітку, зразок і т. п.;</i></p> <p><i>читає і групує слова за лексичними, граматичними чи орфографічними ознаками;</i></p> <p><i>знаходить зайві слова в логічному ряду;</i></p> <p><i>правильно інтонує речення під час читання вголос;</i></p> <p><i>дочитує закінчення чи змінює їх, додає пропущені слова чи замінює їх</i></p>
	<p style="text-align: center;">4. Письмо</p> <p><i>Техніка письма й культура оформлення записів у зошитах</i></p> <p><i>Застосування умінь з російської мови, що стосуються техніки</i></p>	<p style="text-align: center;">Учень (учениця):</p> <p><i>застосовує вміння з техніки письма й</i></p>

<p><i>письма й культури оформлення записів на сторінці зошита з української мови.</i></p> <p>Писемне мовлення(7 годин)</p> <p><i>Розвиток умінь:</i></p> <p><i>підписувати зошит, ім'я, прізвище у родовому відмінку (без уживання терміну) ;</i></p> <p><i>складати й записувати речення, різні за метою висловлювання й інтонацією, речення з однорідними членами;</i></p> <p><i>складати й записувати під керівництвом учителя тексти різних типів (6-7речень) за малюнком, опорними словами, планом, спостереженнями тощо;</i></p> <p><i>складати й записувати переказ (на дошці і в зошитах);</i></p> <p><i>писати оголошення, привітання, записку, лист (колективно і самотійно);</i></p> <p><i>удосконалювати записаний текст, замінювати слова, що повторюються, синонімами, займенниками тощо;</i></p> <p><i>списувати слова, речення, тексти з дошки, підручника; писати з голосу (словникові, вибірккові текстові диктанти, а також зорові, зорово-слухові диктанти).</i></p>	<p><i>культури оформлення записів у зошитах;</i></p> <p><i>правильно підписує свій зошит;</i></p> <p><i>складає й записує речення, різні за метою висловлювання, речення з однорідними членами;</i></p> <p><i>складає і записує тексти різних типів за малюнком, опорними словами, планом тощо;</i></p> <p><i>складає й записує переказ;</i></p> <p><i>уміє написати оголошення, привітання, записку, лист, СМС-ку товаришеві (подрузі), татові, мамі;</i></p> <p><i>удосконалює власний текст;</i></p> <p><i>списує без помилок;</i></p> <p><i>пише різні види диктантів, дотримуючись правил правопису.</i></p>
--	---

II. Відомості з мови й правопису

<p>6</p>	<p>Повторення, закріплення знань та умінь з мови і правопису, засвоєних у 3 класі (6 годин)</p> <p><i>Норми української літературної вимови;</i></p> <p><i>вживання букв і, и, е, є, ї, г;</i></p> <p><i>вживання м'якого знака; вживання апострофа;</i></p> <p><i>вживання на письмі Ъ, у тому числі й перед о, після ц (у кінці слів) і відсутність Ъ після губних та шиплячих;</i></p> <p><i>вживання м'якого знака у суфіксах -ськ-, -цьк-;</i></p> <p><i>вживання на письмі апострофа;</i></p> <p><i>позначення на письмі подовжених м'яких приголосних двома буквами;</i></p> <p><i>правопис слів типу клас, група, сонце, серце; спрощення в групах приголосних;</i></p> <p><i>написання ненаголошених е, и в корені слова.</i></p>	<p style="text-align: center;">Учень (учениця):</p> <p><i>знає норми української літературної вимови;</i></p> <p><i>вживає під час письма букви українського алфавіту;</i></p> <p><i>вживає м'який знак для позначення м'якості звука [ц'], не вживає після букв б, п, в, м, ф, р та ж, ч, ш у кінці слів;</i></p> <p><i>правильно вимовляє і пише слова з суфіксами -ськ-, -цьк-;</i></p> <p><i>вживає апостроф на позначення звука [й] (після твердих приголосних) у корені й після префіксів;</i></p> <p><i>правильно позначає на письмі м'які подовжені звуки;</i></p> <p><i>правильно пише слова, у яких в українській мові букви не подвоюються типу (клас, каса); та слова із спрощеними приголосними сонце, серце;</i></p> <p><i>правильно пише слова з ненаголошеними е, и.</i></p>
<p>6</p>	<p style="text-align: center;">1. Текст (6 годин)</p> <p><i>Актуалізація і розширення знань</i></p>	<p style="text-align: center;">Учень (учениця):</p> <p><i>знає що таке текст, які бувають</i></p>

<p>8</p>	<p><i>про текст та його структуру.</i></p> <p><i>Визначення теми та основної думки тексту.</i></p> <p><i>Заголовок. Спостереження за вживанням слів це, той, він (вона, воно), там, тоді для зв'язку між реченнями тексту.</i></p> <p><i>Поділ тексту на логічно завершені частини. Абзац. План тексту.</i></p> <p><i>Типи текстів (розповідь, опис, текст-міркування). Особливості їх будови. Переказування текстів різних типів (усно). Колективне складання і запис текстів міркувань на правописні теми, про характер і вчинки героя прочитаного твору тощо.</i></p> <p><i>Діалог як вид тексту.</i></p> <p><i>Розвиток умінь складати тексти (усно й на письмі) різних типів за опорними словами, словами й малюнком, малюнком і планом, даним початком і малюнком тощо</i></p> <p>2. Речення (8 годин)</p> <p><i>Речення і словосполучення. Головне і залежне слово в словосполученні.</i></p> <p><i>Головні (підмет і присудок) та другорядні члени речення. Їх зв'язок із підметом та присудком. Поширення речень, що складаються лише з головних</i></p>	<p><i>його типи;</i></p> <p><i>визначає тему й основну думку тексту;</i></p> <p><i>добирає заголовок;</i></p> <p><i>знаходить слова, що служать засобами зв'язку між реченнями тексту;</i></p> <p><i>розрізняє типи текстів;</i></p> <p><i>переказує (усно) різні тексти;</i></p> <p><i>колективно складає і записує тексти-міркування;</i></p> <p><i>будує тексти різних типів</i></p> <p><i>розрізняє словосполучення і речення;</i></p> <p><i>ставить питання від головного до залежного слова в словосполученні; аналізує словосполучення в реченні (встановлює зв'язок слів у реченні);</i></p> <p><i>визначає головні і другорядні члени речення; установлює зв'язок між ними;</i></p> <p><i>поширює речення другорядними</i></p>
----------	--	---

<p>членів, другорядними членами.</p> <p><i>Розвиток умінь складати речення за схемами, малюнками, доповнювати речення за питаннями, визначати головні члени речення, встановлювати за допомогою питань зв'язок між словами в реченні.</i></p> <p><i>Види речень за метою висловлювання (розповідні, питальні, спонукальні). Звертання в спонукальних реченнях. Кома при звертанні. Окличні речення. Розділові знаки в кінці речень залежно від інтонації.</i></p> <p><i>Використання різних видів речень з комунікативною метою.</i></p> <p><i>Речення-репліки, їх уживання в діалогах.</i></p> <p><i>Використання найпростіших народних висловів, фразеологізмів (без уживання терміна) при побудові речень. Формування умінь доречно вживати їх у власному мовленні.</i></p> <p><i>Речення з однорідними членами, зі сполучниками і, а, але, та в значенні але та без них. Розділові знаки в таких реченнях.</i></p> <p><i>Однорідні головні й другорядні члени речення. Спостереження за вживанням однорідних членів</i></p>	<p>членами;</p> <p>складає речення, поширює їх; встановлює зв'язок між словами в реченні;</p> <p>правильно інтонує речення – різні за метою висловлювання й інтонацією та ставить потрібні розділові знаки;</p> <p>правильно записує спонукальні речення;</p> <p>вживає речення різних видів, щоб повідомити, запитати, спонукати до дії;</p> <p>спостерігає за реченнями-репліками в діалозі, вживає репліки під час побудови діалогу;</p> <p>будує речення, вживаючи найпростіші фразеологізми (накивати п'ятами, теревені правити тощо);</p> <p>поширює речення однорідними членами;</p> <p>складає речення з однорідними членами зі сполучниками та без них;</p> <p>правильно інтонує речення з однорідними членами;</p> <p>вживає кому перед сполучниками і (якщо він повторюється), а, але, та</p>
---	--

речення в текстах. Поширення (в значенні але); речень однорідними членами. Поєднання однорідних членів речення за допомогою інтонації та сполучників (без уживання терміна) і, та, але, а. Кома перед а, але, та в значенні але.

Розвиток умінь будувати речення з однорідними членами, вживати їх, розповідаючи про побачене, почуте, правильно інтонувати їх. будує речення з однорідними членами у власних текстах тощо;

3. Слово. Лексичне та лексико-граматичне значення слова (6 годин)

Повторення й активізація знань про лексичне значення слова – синоніми, антоніми, багатозначні слова, слова з переносним значенням. Розвиток умінь використовувати найбільш влучні з них при побудові речень, власних висловлювань, при редагуванні (виправленні) текстів. **Учень (учениця):** добирає синоніми, антоніми; розрізняє слова з одним значенням і багатозначні; знаходить у текстах слова з переносним значенням; використовує синоніми і багатозначні слова при побудові речень;

Розширення уявлень про походження найбільш уживаних слів (мотивоване значення, етимологію). здогадується про походження слів з мотивованим значенням і пояснює його;

Уміння користуватися навчальними словниками: синонімів і антонімів, тлумачним, перекладним. користується тлумачним та перекладним словником для з'ясування значення слова; словником синонімів – для добору синонімічного ряду.

<p>2</p>	<p>Слово – частина мови. Іменник, прикметник, дієслово, займенник, числівник, прислівник. Уміння їх розрізняти.</p> <p>Засвоєння термінів, уміння їх вживати під час усних відповідей.</p> <p>Збагачення мовлення учнів словами – різними частинами мови.</p>	<p>Учень(учениця):</p> <p>знає терміни на позначення частин мови;</p> <p>користується термінологією під час відповіді на запитання вчителя;</p> <p>розрізняє слова – різні частини мови;</p> <p>добирає слова – назви предметів, ознак, дій;</p>
<p>18</p>	<p>Іменник (18 годин)</p> <p>Розширення уявлень про предметність на прикладах іменників, що означають опредмечені дії, стан, якість (радість, сум, сміливість, сміх, блакить). Іменники-синоніми й іменники-антоніми. Творення спільнокоренових іменників за допомогою суфіксів і префіксів, суфіксів пестливості та згрубілості. Спостереження за багатозначністю окремих іменників, вживання іменників у прямому й переносному значеннях, формування умінь вибирати з ряду іменників-синонімів слова, які найбільше відповідають змісту висловлювань.</p> <p>Рід і число іменників. Спостереження за розбіжністю роду й числа деяких іменників у російській і українській мовах. Розвиток умінь правильно вживати такі іменники в мовленні.</p> <p>Змінювання іменників за числами і відмінковими питаннями.</p>	<p>знаходить в реченні та самостійно добирає іменники;</p> <p>розуміє значення предметності іменників, назв опредмечених ознак і дій;</p> <p>добирає іменники синоніми й антоніми;</p> <p>утворює ряди спільнокоренових іменників за допомогою суфіксів і префіксів, пояснює значення утворених слів;</p> <p>розрізняє іменники з одним значенням і багатозначні;</p> <p>вживає іменники в прямому і переносному значенні;</p> <p>визначає рід і число іменників;</p> <p>знає іменники, рід яких не збігається у російській та українській мовах;</p> <p>уживає іменники у належному їм роді і числі;</p> <p>знає назви відмінків і відмінкові</p>

Засвоєння назв відмінків і питань до них. Число іменників. Засвоєння іменників, які в українській мові вживаються тільки в однині (чорнило, листя, колосся, гілля) та множині (двері, штани).

Відмінювання іменників чоловічого і жіночого роду на -а, -я в однині (спостереження за таблицею).

Засвоєння закінчень іменників ужитих у:

родовому відмінку: -и, -і (вимова приголосних звуків [г], [к], [х] та [ж], [ч], [ш] перед -и, -і. Уживання прийменників з, із, до, без, від під час побудови словосполучень (з парти, без книжки);

давальному та місцевому відмінках. Чергування приголосних звуків [г], [к], [х] із [з'], [ц'], [с'] перед -і: нога – на нозі, рука – в руці; уживання прийменників при, у (в), на з місцевим відмінком при побудові словосполучень;

орудному відмінку (-ою, -єю, -єю). Уживання прийменників з, за, над, під при побудові словосполучень.

Відмінювання іменників чоловічого

питання;

змінює іменники за числами;

знає іменники, що вживаються лише в однині або множині;

спостерігає за таблицею за змінюванням відмінкових форм іменників чоловічого і жіночого роду, робить висновки щодо спільного і відмінностей у граматичних формах;

знає закінчення, правильно вимовляє приголосні перед закінченням -і, -и (синиці, руки) у родовому відмінку;

правильно вживає закінчення і використовує потрібні прийменники з іменниками в родовому відмінку під час побудови словосполучень;

змінює приголосні основи [г, к, х] на [з', ц', с'] перед -і при вживанні іменників з основою на г, к, х у давальному і місцевому відмінках;

вживає прийменники з місцевим відмінком при побудові словосполучень (сидіти на березі, стояти при дорозі);

знає і вживає закінчення -ою, -єю, -єю при побудові словосполучень з іменниками в орудному відмінку з прийменниками і без них (розмовляю з сестрою, пишатися мамою);

спостерігає за таблицею за

роду без закінчень та середнього із закінченням -е, -о, -я (спостереження за таблицею).

Засвоєння закінчень іменників, ужитих у:

давальному й місцевому відмінках (увага до паралельних форм -ові, -еві, -єві, -у, -ю);

орудному відмінку (увага до випадків розбіжності закінчень в російській й українській мовах: плечом – плечем, мячом – м'ячем);

Подовження вимови м'яких приголосних перед закінчення -ям в іменниках середнього роду на -я: знанням, вугіллям, життям.

Відмінювання іменників жіночого роду з нульовим закінченням та іменника мати (спостереження за таблицею).

Засвоєння закінчень іменників, ужитих у:

називному відмінку. Відсутність ь

відмінюванням іменників чоловічого і середнього роду, робить висновки щодо спільного і відмінностей у закінченнях;

правильно вимовляє і вживає паралельні закінчення -у, -ю // -ові, -єві, -єві при побудові словосполучень і речень з іменниками в давальному і місцевому відмінках;

вживає закінчення -і, -ї в іменниках у давальному і місцевому відмінках;

змінює приголосні основи [г], [к], [х] на [з'], [ц'], [с'] при вживанні іменників у цих відмінках;

вживає закінчення -ем після ж, ч, ш та -ям в іменниках середнього роду на -я при побудові словосполучень та речень; правильно вимовляє і пише такі іменники у формі орудного відмінка;

знає про розбіжності в роді іменників середнього роду на -я у російській і українській мовах;

спостерігає за таблицею за відмінюванням іменників жіночого роду та іменника мати, робить висновки щодо спільного і відмінностей у закінченнях;

правильно вимовляє і пише такі

після букв ж, ч, ш);

родовому, давальному і місцевому відмінках (увага до чергування голосних звуків [i] - [o], [i] - [e] у цих відмінках);

орудному відмінку (увага до явища подовження м'яких приголосних перед закінченням -ю: осі[н':]у, сі[л':]у, позначення цього явища на письмі двома буквами (осінню, сіллю).

Апостроф після твердих приголосних основи перед закінченням -ю (любов'ю, кров'ю). Засвоєння вимови і правопису іменників зі збігом кінцевих приголосних (радість – радістю).

Змінювання, вимова та правопис іменника мати у всіх відмінках, в тому числі й орудному при побудові словосполучень: розмовляю з матір'ю.

Спостереження (за таблицею) за відмінюванням іменників – назв маленьких істот та іменника ім'я. Увага до суфіксів -ат-, -ят-, -ен-.

Засвоєння закінчень іменників – назв маленьких істот та іменника ім'я.

Відмінювання іменників у множині (спостереження за таблицею).

іменники, вжиті у початковій формі (степ, піч, ніч);

вживає такі іменники у родовому, давальному і місцевому відмінках, змінюючи голосні [i] - [o], [i] - [e]: ніч – ночі, піч – у печі при побудові словосполучень, речень;

правильно вимовляє приголосні основи перед закінченням -ю в орудному відмінку і позначає їх на письмі, будує словосполучення, вживаючи іменники у формі орудного відмінка;

вживає апостроф після губних в, ф та р (верф'ю, матір'ю) перед -ю;

правильно вимовляє і пише іменники зі збігом приголосних перед -ю;

правильно змінює іменник мати, будуючи словосполучення і речення;

спостерігає за таблицею відмінювання іменників, робить висновки;

правильно вимовляє й пише іменники – назви маленьких істот та іменник ім'я у різних відмінкових формах при побудові словосполучень, речень;

спостерігає за відмінюванням іменників у множині, робить висновки щодо спільного і

	<p>Формування умінь вимовляти відмінкові закінчення та правильно вживати їх в усному мовленні й на письмі у формі:</p> <p>називного відмінка (вимова приголосних звуків [г],[к],[х] та [ж], [ч], [ш] перед -и, -і);</p> <p>родового відмінка (закінчення -ів, -їв: звірів, країв; відсутність закінчень в іменниках середнього роду на -я: знання – знань, завдання – завдань);</p> <p>місцевого відмінка (закінчення -ах в іменниках, ужитих з прийменником по: по дорогах).</p>	<p>відмінностей у закінченнях;</p> <p>правильно вимовляє і вживає іменники у множині при побудові словосполучень і речень, зокрема:</p> <p>твердо вимовляє приголосні основи [г], [к], [х] перед -и та пом'якшено приголосні [ж], [ч], [ш] перед -і в називному відмінку;</p> <p>вживає закінчення -ів, -їв у родовому відмінку множини;</p> <p>не вживає закінчення в іменниках середнього роду з подовженим м'яким приголосним основи перед -я;</p> <p>вживає закінчення -ах в іменниках, ужитих у місцевому відмінку з прийменником по.</p>
10	<p>Прикметник (10 годин)</p> <p>Активізація знань про прикметники. Значення, питання, зв'язок з іменниками, залежність роду прикметників від іменників. Родові закінчення прикметників.</p> <p>Прикметники-синоніми і прикметники-антоніми, уживання прикметників у прямому і переносному значеннях. Спостереження за вживанням прикметників у текстах різних стилів: художньому, розмовному, науковому (без уживання</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p>знає, що таке прикметник, граматичні ознаки прикметників, зв'язок з іменником, родові закінчення -а, (-я) ж. р., -е, (-є) с. р.</p> <p>розуміє роль прикметників в текстах;</p> <p>добирає прикметники до заданих слів – назв предметів;</p> <p>добирає прикметники синоніми (синонімічні ряди) та антоніми;</p> <p>спостерігає за вживанням прикметників в текстах різного стилю і робить потрібні висновки;</p> <p>вживає прикметники у прямому й переносному значенні під час</p>

термінів).

Творення прикметників від прикметників та іменників за допомогою суфіксів.

Спостереження за відмінками значення прикметників (старий – старенький – старезний). Творення найуживаніших якісних прикметників вищого й найвищого ступенів (практично, без уживання термінів).

Відмінювання прикметників чоловічого і середнього роду в однині (спостереження за таблицею), засвоєння відмінкових питань. Відмінкові закінчення прикметників чоловічого і середнього роду, вжитих у формі:

родового відмінка (увага до вимови та вживання ь для позначення м'якості приголосного перед закінченням -ого, вживання прийменника до з родовим відмінком при побудові словосполучень);

давального і місцевого (в однині).

Відмінювання прикметників жіночого роду в однині (спостереження за таблицею), засвоєння відмінкових питань. Закінчення прикметників жіночого роду в родовому, давальному й орудному відмінках: -ої, -ій, -ою.

складання речень;

утворює прикметники від іменників та прикметників за допомогою суфіксів, пояснює, як змінилося значення утворених слів;

утворює прикметники вищого і найвищого ступенів (великий – більший – найбільший);

знає відмінкові питання, які ставляться до прикметників від іменників, ознаки яких вони показують;

спостерігає за відмінюванням прикметників за таблицею, робить висновки про збіг і відмінності у закінченнях;

правильно вимовляє та пише прикметники чоловічого і середнього роду у формі родового відмінка при побудові словосполучень, речень;

вживає прийменник до з родовим відмінком (до синього озера);

вживає закінчення прикметників у давальному і місцевому відмінках при побудові словосполучень: у теплому пальті, у новому кошушку;

спостерігає за таблицею відмінювання прикметників жіночого роду і робить висновки щодо спільного й відмінностей у закінченнях;

знає відмінкові питання, які

	<p><i>Вживання м'якого знака для позначення м'якості приголосного основи перед закінченням -ої, -ою: синьої, з синьою.</i></p> <p><i>Відмінювання прикметників у множині (спостереження за таблицею), засвоєння відмінкових питань.</i></p> <p><i>Правильна вимова та вживання в усному мовленні й на письмі закінчень прикметників у називному та знахідному відмінках множини (далекі дороги, сині ріки).</i></p> <p><i>Утворення сполучень іменників з прикметниками, вжитими у різних відмінках (синя річка, синьою річкою). Побудова речень з однорідними членами – прикметниками. Розвиток умінь вдало і точно вживати прикметники, будуючи власне висловлювання (текст-опис, розповідь з елементами опису тощо).</i></p>	<p><i>ставляться від іменників жіночого роду до прикметників;</i></p> <p><i>правильно вимовляє та вживає закінчення прикметників жіночого роду у формі родового, давального і місцевого відмінків;</i></p> <p><i>уживає ь після м'яких приголосних перед закінченням -ої, -ою.</i></p> <p><i>спостерігає за таблицею відмінювання прикметників у множині та робить висновки про спільне й відмінності;</i></p> <p><i>знає відмінкові питання, які ставляться до прикметників від іменників, вжитих у множині;</i></p> <p><i>правильно вимовляє та вживає закінчення -і у прикметниках, вжитих у називному і знахідному відмінках в усному мовленні та на письмі;</i></p> <p><i>утворює сполучення прикметник + іменник у різних відмінкових формах;</i></p> <p><i>будує речення з однорідними членами – прикметниками;</i></p> <p><i>будує тексти-описи, вживаючи різні відмінкові форми прикметників у однині й множині.</i></p>
3	<p>Займенник (3 години практично)</p> <p><i>Займенники особові (я, ти, він, вона, воно, ми, ви, вони). Спостереження за роллю</i></p>	<p>Учень (учениця):</p> <p><i>розпізнає особові, займенники та правильно вживає їх;</i></p>

	<p><i>займенників у тексті.</i></p> <p><i>Займенники 1-, 2-, 3-ї особи. Спостереження за змінюванням особових займенників за відмінками (за таблицею). Вживання відмінкових форм займенників мене, тебе, його, йому, їй при побудові словосполучень. Вправи на вживання зазначених займенників у мовленні. Окреме написання займенників і прийменників (активізація знань, засвоєних у 3 класі).</i></p> <p><i>Використання займенників для уникнення невиправданого повторення слів під час побудови текстів.</i></p>	<p><i>усвідомлює роль займенників і використовує їх у текстах;</i></p> <p><i>спостерігає за відмінюванням особових займенників, робить висновки;</i></p> <p><i>змінює форми особових займенників за відмінковими питаннями;</i></p> <p><i>вживає займенники у різних відмінкових формах при побудові словосполучень, речень;</i></p> <p><i>відрізняє займенники від прийменників;</i></p> <p><i>вживає займенники при удосконаленні (редагуванні) тексту (замінює займенниками іменники та прикметники, що повторюються).</i></p>
9	<p>Дієслово (9 годин)</p> <p><i>Активізація знань учнів про дієслово (питання, значення, роль у реченні, зв'язок з іменниками, правопис не з дієсловами). Розширення уявлень про лексичне значення дієслів (без уживання терміна): дієслова мовлення, мислення, руху, стану людини (семантичні групи) тощо.</i></p> <p><i>Дієсловами-синонімами і дієсловами-антонімами, багатозначність окремих дієслів, уживання дієслів у переносному значенні.</i></p>	<p>Учень (учениця):</p> <p><i>знає, що таке дієслово та його граматичні ознаки;</i></p> <p><i>роль дієслова в реченні;</i></p> <p><i>класифікує дієслова за значенням (дієслова мовлення, руху, стану тощо);</i></p> <p><i>добирає дієслова-синоніми й антоніми;</i></p> <p><i>розуміє багатозначність окремих дієслів, вжитих у словосполученнях, реченнях, текстах;</i></p> <p><i>розрізняє пряме і переносне значення дієслів;</i></p>

Творення дієслів за допомогою префіксів. Утворення словосполучень з однокореневими та синонімічними дієсловами різних семантичних груп, введення їх у речення, побудова речень з однорідними членами-присудками.

Спостереження за роллю дієслів у текстах-розповідях та текстах-описах. Розвиток умінь вибрати із синонімічного ряду дієслів те, яке найбільш відповідає змісту висловлювання, умінь уникати одноманітності у використанні дієслів із значенням мовлення, мислення, руху при побудові тексту.

Часи дієслів. Активізація знань, засвоєння українських термінів. Змінювання дієслів за часами. Суфікс -в- у дієсловах чоловічого роду минулого часу. Переконструювання тексту за допомогою заміни однієї часової форми дієслова на іншу.

Неозначена форма дієслова. Спостереження за вживанням дієслів у неозначеній формі в приказках і прислів'ях, порадах, інструкціях. Переконструювання тексту за допомогою заміни неозначеної форми дієслова на часову і навпаки.

Змінювання дієслів теперішнього і

утворює однокореневі дієслова за допомогою префіксів, пояснює значення таких дієслів;

будує словосполучення і речення з дієсловами різних семантичних груп, речень з однорідними присудками;

спостерігає й пояснює роль дієслів у текстах-розповідях, описах, будує тексти-описи явищ природи з використанням дієслів;

вибирає з синонімічного ряду найбільш влучне дієслово при складанні речень, текстів;

володіє термінами на позначення часу;

розрізняє часи дієслів за допомогою запитань;

змінює час дієслів;

вживає суфікс -в- у дієсловах чоловічого роду;

переконструює текст за допомогою зміни часової форми;

знає, що таке неозначена форма дієслова, де вона найчастіше вживається і яке значення передається з допомогою цієї форми;

переконструює текст за допомогою заміни неозначеної форми дієслова на часову і навпаки;

спостерігає за таблицею змінювання

<p><i>майбутнього часу за особами й числами (спостереження за таблицею). Увага до чергування приголосних у деяких дієсловах, вжитих у I ос. однини (бігти – біжу, берегти – бережу, казати – кажу, ходити – ходжу, сидіти – сиджу, їздити – їжджу тощо).</i></p> <p><i>Засвоєння вимови і правопису дієслівних форм на -ся (2-а особа однини).</i></p> <p><i>Вимова і правопис дієслівних форм на -ть, -ться (3-я особа). Спостереження за значенням дієслів на -ся в тексті.</i></p> <p><i>Побудова словосполучень і речень з дієсловами в різних особових формах теперішнього і майбутнього часу.</i></p> <p><i>Переконструювання та переказ тексту із заміною однієї особи на іншу. Добір особової форми дієслова залежно від змісту тексту</i></p>	<p><i>дієслів і робить висновки;</i></p> <p><i>дотримується чергування приголосних під час зміни часових форм дієслів;</i></p> <p><i>змінює дієслова теперішнього і майбутнього часу за особами;</i></p> <p><i>правильно вимовляє та пише дієслова на -ся, -ться;</i></p> <p><i>будує словосполучення і речення з дієсловами в різних особових формах теперішнього і майбутнього часу;</i></p> <p><i>переконструює та переказує тексту із заміною однієї особи на іншу</i></p>
<p>Прислівник (практичне вживання протягом року)</p> <p><i>Прислівники на позначення місця (тут, там, десь), напрямку (вверх, вниз, вліво, вправо), часу (вчора, вранці, вдень, увечері), руху (швидко, повільно, бігом, пішки)</i></p>	<p><i>вживає в усному мовленні та правильно пише найуживаніші прислівники</i></p>
<p>Числівник (практичне засвоєння протягом року кількісних і порядкових числівників від 1 до 20).</p> <p><i>Уживання і правильне узгодження з іменниками кількісних і</i></p>	

	<i>порядкових числівників від 1 до 20</i>	<i>вживає в усному мовленні та на письмі числівники від 1 до 20.</i>
2	Повторення вивченого	

Соціокультурна лінія

<p><i>Закріплення і розширення знань, здобутих у 1-3 класах.</i></p> <p><i>Назва держави, в якій живуть діти, її столиці. Державні символи. Українська мова як державна.</i></p> <p><i>Київ – столиця України. Навчальні заклади (Київський Національний університет ім. Т. Г. Шевченка, Києво-Могилянська академія). Собори – Михайлівський, Андріївська церква, Києво-Печерська лавра.</i></p> <p><i>Грошова одиниця в Україні. Зображення на грошових купюрах видатних історичних осіб України, письменників.</i></p> <p><i>Т. Г. Шевченко, Іван Франко, Леся Українка – видатні українські письменники. Цікаві біографічні факти.</i></p>	<p>Учень (учениця):</p> <p><i>знає і розповідає про Україну як багатонаціональну державу, державну мову, державні символи, знає напам'ять Гімн, Київ – столиця України, найбільші навчальні заклади, духовні пам'ятки (собори);</i></p> <p><i>знає грошову одиницю в Україні, називає окремих історичних осіб і письменників;</i></p> <p><i>знає імена українських письменників класиків та окремі біографічні факти, а також їхні твори, які вивчалися;</i></p>
---	---

<p><i>Українські обереги: вишиті рушники, віночок зі стрічками. Рослинна символіка: верба, калина, мальви, чорнобривці.</i></p>	<p><i>знає українські обереги, рослинну символіку, може розповісти про них;</i></p>
<p><i>Українські народні й релігійні свята та звичаї їх зустрічати: Різдво (страви), свято Василя, водіння кози, колядки, щедрівки, Великдень, паска, писанки, писанкарство, закликання весни, веснянки, весняні дитячі ігри.</i></p>	<p><i>знає назви народних і релігійних свят і може розповісти про них;</i></p>
<p><i>Етикетні норми й словесні формули.</i></p>	<p><i>знає, як закликають весну в Україні, веснянки, весняні дитячі ігри;</i></p>
<p><i>Найпоширеніші народні вислови (фразеологізми) прислів'я, приказки.</i></p>	<p><i>доречно вживає в мовленні етикетну лексику, найпоширеніші народні вислови, словесні формули;</i></p>
	<p><i>встановлює соціальні контакти з однолітками дорослими у різних життєвих ситуаціях (в школі і вдома, на вулиці, в магазині, у транспорті тощо;</i></p>

Додаток 1

Список найуживаніших мовленнєвих формул, які засвоюються в процесі навчання у 1-4 класах:

1) привітання: привіт! Вітаю тебе! (до однолітків); доброго дня (ранку, вечора); доброго здоров'я (до старших);

- 2) *прощання*: до побачення. Всього доброго! Хай щастить! До зустрічі.
Пока! Добраніч;
- 3) *подяки*: дякую; дуже дякую ;щиро дякую; красно дякую;
- 4) *ввічлива відповідь на запрошення*: дякую, обов'язково прийду, щиро вдячний(а); красно дякую за запрошення;
- 5) *відповідь на подяку*: прошу! Не варто дякувати, пусте!;
- 6) *пробачення*: вибач(те), будь ласка; я не хотів(ла); перепрошую, даруй(те) мені;
- 7) *відповідь на пробачення*: добре, вибачаю; добре, але не роби (не говори) більше так;
- 8) *побажання*: смачного! (тобі, вам, усім) (під час обіду), бажаю успіхів; бажаю щастя; щасливої дороги; доброго здоров'я, бережи себе; хай щастить!;
- 9) *ствердження чогось, погодження з чимось*: так, звичайно; звичайно є; є; звичайно, буду (прийду); гаразд;
- 10) *заперечення чогось*: ні, не знаю; не бачив(ла); не чув (чула);
- 11) *ввічлива відмова від чогось (якоїсь пропозиції, запрошення)*: на жаль, не (з)можу; шкода, але я не зможу. . .;
- 12) *повідомлення про час дії*: вчора, сьогодні, вранці, вдень, увечері, вночі, взимку, восени і т. д.; о першій (другій, третій) годині; о пів на другу (годину) і т. д.;
- 13) *припущення*: мабуть, здається, можливо;
- 14) *впевненості – невпевненості, сумніву*: звичайно. А як інакше; сумніваюся; мені здається, що . . .; хто його знає. . .;
- 15) *здивування*: невже? Хіба? Не може бути!;
- 16) *власної точки зору*: на мою думку. . .; я гадаю, що ...;

17) *несподіванки*: отакої! Ні сіло, ні впало!

18) *радості*: чудово! Прекрасно! Я дуже радий(а);

19) *гніву, незадоволення, досади*: як ти можеш! Як можна таке говорити!
Хай тобі грець! Йди геть! Не приходь більше! Не хочу тебе бачити (чути). Та
добре! Хай уже;

*Список слів, вимова і написання яких засвоюються
протягом навчання в 3-4 класах:*

Адрéса	Київ (з Киéва, до Киéва)
áйстра	кишéня
багáтий	колóсся
Батьківщи́на	кра́щий
бджола́	крини́ця
бíгти	кропивá
бiльший	кукуру́дза
блiдий	кущ
боротьба́	ли́стя
бровá	лля́ти
важли́вий	м'я́кий
ввéчері	ма́йже
вели́кий	ма́йстер
вго́ру	ме́нше
вде́нь	метéлик
ведмі́дь	мо́рква
вéчiр	навесні́
взі́мку	неді́ля
взува́тися	нести́
вікно́	но́жиці
Вітчiзна	облі́ччя
влiво	о́вочі

влітку	огірок
вовк	одягáтися
вогóнь	письме́нник
воло́сся	пізні́ше
восені́	піті́
вранці́	пло́ща
вугі́лля	по́друга
вúдити	прийти́
вúдка	прізвище
вузький	проїзний
вúлиця	пшені́ця
вúса	ра́йдуга
вúхо	рані́ше
гарячий	риба́лка
глибина́	рідкісний
глибо́кий	робóта
гли́боко	Росі́я
гли́бший	свѣ́то
го́лка	слúхати
горі́х	солóдкий
го́стрий	солóдший
гратися	субóта
гримі́ти	сусі́д
грім	сусі́дній
де́рево (мн. дере́ва)	сього́дні
джмі́ль	танцюва́ти

дзвіно́к	ті́ждень
Дніпро́	ті́хше
до побáчення	товáриш
долóня	топо́ля
допомага́ти	триво́га
дощ	Украї́на
дру́зі	у́сний
дя́кую (тобі́, вам)	фарту́х
жа́йворонок	хоро́брый
жо́втець	цибу́ля
жо́втий	часні́к
за́єць	черво́ний
залі́зний	череві́ки
здра́стуйте	чолові́к
знайо́мий	чо́рний
зозу́ля	ши́ти (шію)
іграшка	ші́я
і́ній	ща́стя
йод	щока́
йти́ (іти)	я́блуко
карто́пля	я́блу́ня.
квасо́ля	